

Research Paper

Presenting a Model of Qur'anic Approach Components Affecting the Tehran's Contemporary Apartment Housing Architecture

Mirza Ali Sheidaneh Morid: Phd Architecture, Department of Architecture, Borujerd Branch, Islamic Azad University, Borujerd, Iran.

Mehdi Sharifi: Assistant professor, Department of Architecture, Khorramabad Branch, Islamic Azad University, Khorramabad, Iran.

Seyed Mahmoud Mmoeini: Assistant professor, Department of Architecture, Malayer Branch, Islamic Azad University, Malayer, Iran.

ARTICLE INFO

Received: 2021/11/30
Accepted: 2022/09/18
PP: 175-188

Use your device to scan and read the article online

Keywords: Architecture, Dwelling, Apartment, Contemporary

Abstract

Attention to quantity and failure to pay attention to quality as well as voidness of apartment housing of meaning, lack of meaningful relationships between Islamic-Iranian housing architecture culture and the imitated Western-styled apartment housing have caused disruption of the identity and link between the Islamic-Iranian housing architecture and the bright history of architecture of this land. Thus, this research was carried out with the question: What are the Qur'anic approach-based components affecting contemporary apartment housing? Moreover, the goal was to present a model of Qur'anic approach-based components affecting the contemporary apartment building architecture in Tehran. This quantitative and qualitative method (which involves a mixed method) was performed concurrently in three complementary phases. The most important components affecting the contemporary apartment housing architecture were 33 cases which Table 6 shows that 12% of those components have affected the contemporary housing architecture, and 88% affected the traditional housing architecture. Meanwhile, the most specific components by the percentage of their importance as a valuable Islamic model were introduced as the final components of the [model] as they included peace and security (98%), intimacy (96%), human dignity (94%), servitude (94%), privacy (92%), safety, strength and firmness (92%), humiliation (90%), bio-sustainable factors (90%), creativity (88%), and dynamism and activity (82%). A comparative review of the research results and six papers on urban housing revealed that the components derived from the present research were both materially and spiritually comprehensive. As for the contemporary apartment housing architecture pathology, various apartment spaces in architecture have suffered serious damages due to diminishing role and loss of effective components.

Citation: Sheidaneh Morid, M.A., Sharifi, M., Mmoeini, S.M. (2024). **Presenting a Model of Qur'anic Approach Components Affecting the Tehran's Contemporary Apartment Housing Architecture**, *Journal of Research and Urban Planning*, 15(57), 175-188.

DOI: 10.30495/jupm.2022.29477.4072

Extended Abstract

Introduction

In the face of the twentieth century's modern architecture, changing identity developments in housing architecture gave rise to new housing types worldwide. These types were also different from the previous traditional models. Views and perspectives of architecture theorists such as Le Corbusier, Mies van der Rohe, Wright, and Philip Johnson, and theories debated at the Bauhaus School and the Athenian Chart, directly and indirectly, contributed to these changing Western contemporary housing developments. These changes were imitated in the late Qajar and early Pahlavi I and II eras and were imported to Iran. In the meantime, the population growth and migration to cities affected the housing models, which included culture and social relations, economy, politics and technology, thus disrupting the spatial hierarchy and undermining house privacy and diminishing flexibility, eventually leading to house exteriority. Construction of apartments without regard for the religious culture became commonplace, and house spatial organization did change. This led to the diminishing role of effective Quranic components and human values in houses. It is thus pivotal to do the present study and to identify and use the model of effective Qur'anic components within the contemporary apartment housing architecture. This topic was chosen due to the diminishing role of human dignity in contemporary apartments. No human-made product or structure can be sought to not have been affected by or otherwise affected the culture.

Methodology

This research was quantitative and qualitative, which falls under mixed methods. It was carried out in three complementary phases: the first phase involved a review of the literature, the Qur'an and library books; the second phase involved the Delphi method, and the third phase was a qualitative analysis of the interviews. Tools to measure and analyze the data in the interview section include a researcher-developed questionnaire, manual compression and survey of data, and scoring of final data by the experts as shown on a 5-point Likert scale, in addition to statistical and mathematical operations and means and percentages.

Results and discussion

Consistent with a comparative study, results of 6 academic contributions on the examination of Maskan Mehr apartment Housing characteristics in cities of Shiraz, Baharan neighborhood of Sanandaj, Khorramabad, Zanjan, Shirin Shahr of Ahvaz, and one single contribution on the development of guidelines to remove the problems suggested that residents were not pleased with living in those apartment complexes, citing lack of quality of the materials, improper monitoring, lack of access to urban services and infrastructure and minimum construction costs, as being physical and material factors, to be factors which caused dissatisfaction among the residents. This present study has used the Qur'an to derive comprehensive material and spiritual factors. The most important components affecting the contemporary apartment housing architecture were 33 cases Table 6 shows that 12% of those components have affected the contemporary housing architecture, and 88% affected the traditional housing architecture. Meanwhile, the most specific components by the percentage of their importance as a valuable Islamic model were introduced as the final components of the [model] as they included peace and security (98%), intimacy (96%), human dignity (94%), servitude (94%), privacy (92%), safety, strength and firmness (92%), humiliation (90%), bio-sustainable factors (90%), creativity (88%), and dynamism and activity (82%). The model components derived from this research reveal the latent angles of the loss or diminishing role of religious indicators within the depth of the contemporary apartment housing architecture structure, with the Qur'anic value indicators becoming undermined and rendering ineffective in all architectural spaces of the apartment over the past 100 years ago.

Conclusion

The components which were designated as the final components of the model were security (98%), intimacy (96%), human dignity (94%), servitude (94%), privacy (92%), safety, strength and firmness (92), humiliation (90%), bio-sustainable factors (90%), creativity (88%), and dynamism and activity (82%). This research can be applicable for planning by the Ministry of Road and Urban Development,

Ministry of the Interior, Municipalities and the Islamic Revolution Housing Foundation, and National Engineering System Organization and

serve as a model for the control, monitoring and direct measures for the contemporary Tehran housing architecture.

فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری

دوره ۱۵، شماره ۵۷، تابستان ۱۴۰۳
شاپا چاپی: ۵۲۲۹-۲۲۲۸ - شاپا الکترونیکی: ۳۸۴۵-۲۴۷۶
<https://jupm.marvdasht.iau.ir/>

مقاله پژوهشی

ارائه مدل مؤلفه‌های تأثیرگذار با رویکرد قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران

میرزاعلی شیدانه مرید: دکتری معماری، گروه معماری، واحد بروجرد، دانشگاه آزاد اسلامی، بروجرد، ایران.
مهدی شریفی^۱: استادیار، گروه معماری، واحد خرم‌آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، خرم‌آباد، ایران.
سید محمود معینی: استادیار، گروه معماری، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران.

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>توجه به کمیت و عدم توجه به کیفیت و تهی بودن مسکن آپارتمانی از معنا، عدم ارتباط معنادار، بین فرهنگ معماری مسکن ایرانی اسلامی و معماری مسکن آپارتمانی تقلیدی، وارداتی غربی، باعث گسست هویت، پیوند معماری مسکن ایرانی اسلامی، با گذشته‌ی درخشان تاریخ معماری این سرزمین شد؛ بنابراین این پژوهش با سؤال: مؤلفه‌های تأثیرگذار با رویکرد قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر کدامند؟ و باهدف ارائه مدل مؤلفه‌های تأثیرگذار با رویکرد قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران. انجام گردید. این تحقیق بر روش کمی - کیفی (ترکیبی: Mixed Method) به صورت هم‌زمان و در سه فاز مکمل هم انجام شد. اهم مؤلفه‌های تحصیل شده تأثیرگذار در معماری مسکن آپارتمانی معاصر پس از ادغام و پایش ۳۳ مورد بود که در جدول شماره ۶ بخش تأثیرگذاری زیاد آن، نشان داد: ۱۲٪ مؤلفه‌ها در معماری مسکن آپارتمانی معاصر و ۸۸٪ در معماری مسکن سنتی تأثیرگذار بوده است؛ و اخص مؤلفه‌ها که به‌عنوان مؤلفه‌های نهایی (مدل) معرفی شدند با درصد اهمیت آن‌ها به‌عنوان یک مدل ارزشمند اسلامی، عبارت‌اند از: آسایش و امنیت ۹۸٪، حریمیت ۹۶٪، کرامت انسانی ۹۴٪، عبودیت و بندگی ۹۴٪، حریم خصوصی ۹۲٪، ایمنی، استحکام و استواری ۹۲٪، تواضع و فروتنی ۹۰٪، عوامل زیستی پایدار ۹۰٪، خلاقیت ۸۸٪، فعالیت پذیری ۸۲٪. در بررسی تطبیقی نتایج این پژوهش و شش مقاله در خصوص مسکن مهر، مؤلفه‌های به دست آمده از نتایج پژوهش حاضر جامعیت مادی و معنوی کامل‌تری دارند. در بخش بررسی آسیب‌شناسی معماری مسکن آپارتمانی معاصر به علت کم‌رنگ شدن و فقدان مؤلفه‌های تأثیرگذار، معماری فضاهای مختلف آپارتمانی آسیب جدی دیده‌اند. کاربرد این پژوهش می‌تواند در برنامه‌ریزی وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور و شهرداری‌ها و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، سازمان نظام‌مهندسی کشور، برای کنترل، نظارت و هدایت، به‌عنوان الگویی برای مسکن اسلامی در شهر و روستا باشد. پیشنهاد می‌گردد پژوهشگران آینده همین تحقیق را با رویکرد کتاب‌های مقدس آسمانی دیگر در سایر نقاط جهان انجام و نتایج آن را با این پژوهش مقایسه کنند</p>	<p>تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۰۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۶/۲۷ شماره صفحات: ۱۷۵-۱۸۸</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> <p>واژه‌های کلیدی: معماری، مسکن، آپارتمان، معاصر.</p>

استناد: شیدانه مرید، میرزاعلی؛ شریفی، مهدی و معینی، سید محمود (۱۴۰۳)، ارائه مدل مؤلفه‌های تأثیرگذار با رویکرد قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۱۵(۵۷)، ۱۷۵-۱۸۸.

DOI: 10.30495/jupm.2022.29477.4072

DOR:

مقدمه

تهران بزرگ‌ترین شهر کشور و جزء کلان‌شهرهای بزرگ جهان نیز است. تا حدود ۸۷۴ ه.ش. شهری نبوده و تا دویست سال پیش جزء شهرهای مهم کشور محسوب نمی‌شده است. شهر تهران از آغاز قاجاریه تاکنون پایتخت ایران بوده است (Ayazi, 2015). مسکن در لغت فارسی به معنی محل سکونت و جایی که در آن آرامش است، مسکن یعنی تشکیل‌دهنده، آرام‌کننده، دارویی که موجب آرامش و تخفیف آلام روحی می‌شود (Moin, 1992). مسکن به معنای جای باش و خانه، منزل، بیت جای سکونت و مقام، آرامگاه، مقر، جایگاه و نشیمن آمده است (Barati, 2003). مسکن به معنای منزل، بیت، خانه (Dekhoda, 1996). مفهوم خانه، به‌عنوان ظرف وجود انسان، ارزشی هم پای مظهر خود می‌یابد. به قولی، هر فضایی که بتوان در آن به‌واقع مسکن گزید. مفهوم خانه را از آن خود می‌کند. خانه، مکان تأمل و تعامل روح و جسم انسان است و به نقل از باشلار به ما این امکان را می‌دهد که با آرامش در خیالات خود غرق شویم (Hashemi, 1996). سکونت‌گاه در قرآن با عبارتی مانند بیت: ... مِنْ بُيُوتِكُمْ (نحل ۸۰)، دیار، دار، مسکن: ... وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً (الصف ۱۲)، المعاد: اِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ (فجر ۷)، عمارت: وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ (توبه ۱۹) یاد می‌شود. در قرآن واژه مسکن به معنی جایی که در آن دعوت به آرامش باشد، آمده است: و اللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا (نحل ۸۰). علت انتخاب آیات، برای تبیین معانی خانه بوده که محل تأمین نیازهای مادی و معنوی انسان است). تغییر و تحولات الگوهای هویتی در معماری مسکن در مواجهه با معماری مدرن در قرن بیستم باعث شد، گونه‌های جدید از مسکن در جهان ارائه گردد؛ که با مدل‌های سنتی پیشین متفاوت بود، عقاید و نظریه‌های معماری چون لوکوربوزیه، میس وندرویه، رایت، فلیپ جانسون و نظریه‌های مطرح‌شده در مدرسه با هاوز و منشور آتن به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر این تغییر و تحولات و دگرگونی‌ها در خانه‌های معاصر غرب بی‌تأثیر نبود. این تغییرات در اواخر دوره قاجار و پهلوی اول و در ادامه پهلوی دوم به‌صورت تقلیدی وارد ایران شد و رشد جمعیت و مهاجرت به شهرها بر الگوی مسکن که شامل فرهنگ، روابط اجتماعی، اقتصاد، سیاست و تکنولوژی بود تأثیر گذاشت و موجب برهم ریختن سلسله‌مراتب فضایی و خدشه‌دار شدن حریمیت در خانه‌ها و کم‌رنگ شدن انعطاف‌پذیری در خانه و افزایش برونگرایی در خانه شد، آپارتمان‌سازی بدون توجه به فرهنگ دینی رواج یافت و سازمان فضایی خانه‌ها را تغییر داد و مؤلفه‌های تأثیرگذار قرآنی و ارزش‌های انسانی در خانه‌ها کم‌رنگ و از بین رفت، لذا ضرورت و اهمیت دارد تا پژوهش حاضر انجام شود و مدل مؤلفه‌های تأثیرگذار قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر شناسایی و بکار گرفته شوند (Bemaniyan & Zandi, 2017). دلایل انتخاب این موضوع، کم‌رنگ شدن کرامت انسانی در آپارتمان‌های معاصر است. ارزش‌های انسانی و مؤلفه‌های تأثیرگذار قرآنی در خانه‌های آپارتمانی کاهش پیدا کرده است. توجه به باطن خانه و معنویات جای خود را به‌دقت به‌ظواهر و نماسازی داده است. گویی که مسکن آپارتمانی معاصر، خاصه تهران، تنها پوسته‌ای جهت سرپناه است نه مکانی برای آرامش روح و روان ساکنین (Zarghami & Ashrafosadat, 2016). علت انتخاب آپارتمان و تحقیق در تحویل مدل مؤلفه‌های تأثیرگذار قرآنی و دینی در آپارتمان در این پژوهش، تهی شدن مسکن دائم (آپارتمان) از معنویات و اصول و ضوابط دینی و توجه به مادی‌گرایی و ظواهر و عدم توجه به محل رشد جسم و جان آدمی که در این مکان می‌خواهد به مقام خلیفه‌اللهی بر اساس قرآن برسد. مسکن اسلامی دارای جنبه‌های روانی و تعاملی است که در آن فرد ناخودآگاه به ترکیب رفتار-مکان می‌پردازد. حیات انسان در ابعاد مختلفی قابل‌بررسی است که هر بعد آن نیز نیازهای خاص خود را دارد. به‌اجمال برای حیات انسان سه بعد روحانی، نفسانی و جسمانی قابل‌تصور است، به‌تناسب این سه ساحت از حیات، نیازهای انسان نیز تحت سه مقوله‌ی نیازهای مادی یا فیزیولوژیکی (مثل خوراک، پوشاک و مسکن و امثال آن‌ها). نیازهای نفسانی (مثل آزادی، حب ذات و سایر نیازهای روانی) و نیازهای روحانی (مثل ارتباط با مبدأ هستی و جنبه‌های معنوی و مرتبط با ماوراءالطبیعه) تقسیم‌بندی می‌شوند (Naghizade, 2011). مسکن و عوامل مربوط به آن نیز نباید صرفاً به‌عنوان سرپناه و فقط پاسخگوی نیازهای مادی انسان مطمع نظر قرار گیرند، بلکه توجه به آن دسته از ویژگی‌های کیفی مسکن که تأمین‌کننده‌ی نیازهای روانی و معنوی انسان هستند نیز ضرورت دارد. به‌این‌ترتیب مهم‌ترین موضوعی که در ارتباط با مسکن بایستی موردتوجه قرار گیرد، انسان است و انسان به‌تبع طبیعت ثلاثه خویش، متشکل از بدن، نفس و روح است و به‌طور اجمال تمرکز بر جنبه مادی حیات نه‌تنها نخواهد توانست انسان را به منزل مقصود برساند، بلکه او را متوقف و زمین‌گیر خواهد کرد (Javadi Amoli, 1987). در دهه‌های اخیر به دلیل افزایش جمعیت، تلاش‌های بسیاری برای تأمین مسکن انجام پذیرفته، ولی آنچه عموماً نادیده گرفته‌شده جنبه‌های کیفی بناها در کنار فزونی کمی آن‌هاست (Asefi & Imani, 2016). هیچ ساخته و حتی فرآورده انسانی را نمی‌توان سراغ گرفت که از فرهنگ تأثیر پذیرفته یا بر آن اثر نگذارد. ازاین‌رو بررسی خانه در ادوار گذشته و تحلیل ویژگی‌های مربوط به نوع مصارف و فضاهای مختلف خانه‌های سنتی می‌تواند ارزش‌های کیفی مشترکی را نشان دهد و معیارهایی برای تأمین کیفیت مسکن کشور باشد (Asefi and Imami, 2016). در یک‌صد سال اخیر (از سال ۱۳۰۰ ه.ش به بعد)، با توجه به تهی شدن معماری مسکن آپارتمانی معاصر، از ارزش‌ها و مؤلفه‌های والای انسانی قرآنی، آپارتمان، بیشتر به‌عنوان سرپناه محسوب شده تا یک مسکن مطلوب اسلامی، بنابراین این پژوهش سعی دارد، مؤلفه‌های تأثیرگذار قرآنی در راستای معماری مسکن آپارتمانی را شناسایی و تبیین و به‌عنوان مدل جدیدی ارائه نماید. این تحقیق

الگویی (مدل) را معرفی خواهد کرد تا با بکار بستن آن‌ها در معماری مسکن آپارتمانی معاصر، کرامت انسانی کم‌رنگ شده و یا از بین رفته بر اساس ارزش‌های قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی حفظ و پایدار گردد.

سؤال پژوهش

مؤلفه‌های تأثیرگذار با رویکرد قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر کدام‌اند؟

هدف پژوهش

ارائه مدل مؤلفه‌های تأثیرگذار با رویکرد قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران می‌باشد.

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

ارزش‌های انسانی در معماری مسکن از دیدگاه صاحب‌نظران

هایدگر با زاویه نگاه یک فیلسوف به مسئله سکونت نگاه می‌کند و با وجود شباهت‌هایی که در ظاهر اندیشه‌اش با اندیشه دینی و سنتی دارد، مبنای اندیشه‌اش بر هیچ پیش‌فرض دینی یا عرفانی بنا نهاده نشده است (Hideger, 2007). لذا با وجود شباهت‌های ظاهری در مبانی فکری، تفاوت‌های اساسی با اندیشه مطرح‌شده در تحقیق حاضر دارد. شولتز در اندیشه‌های معمارانه‌اش متأثر از نوع نگاه و فلسفه هایدگر است. نگاه شولتز به مفهوم سکونت نگاهی تمثیلی و معناگرا به حدی که کمتر وارد واقعیت شده است. همان‌گونه که از نام کتابش پیداست مفهوم سکونت را در معنایی تمثیلی بررسی می‌کند. این آثار و نمونه‌های مشابه آن در دانشگاه‌های معماری و ادبیات "هایدگر" در اندیشه امروز یک فیلسوف، مقاله شناخته می‌شود. لیک باید در بنیادهای نگاه این اندیشمندان با نگاهی ژرف‌تر بازنگری کرد. بخصوص در دورانی که به تعبیر (Guenon, 1999) دوران در هم آمیختن حقیقت و سایه‌های کاذب آن به شکلی معکوس است. مسکن که مکانی فیزیکی و سرپناه است، جزء نیازهای اساسی خانوارهای امروزی بود (Valizadeh, 2001)؛ و شامل کلیه خدمات و تسهیلات ضروری موردنیاز برای بهزیستی خانوار و بهداشت افراد است (PourMohammadi, 2000). طبق تعریف دومین اجلاس اسکان بشر در سال ۱۹۹۶، مسکن سرپناهی مناسب یعنی آسایش، فضا، امنیت و مالکیت، پایداری سازه‌ای، روشنایی، تهویه و سیستم گرمایشی و سرمایشی، زیرساخت‌های اولیه، کیفیت زیست‌محیطی، مکان و قابل‌دسترس از نظر کار و تسهیلات اولیه مناسب است (Dezhkam, 1994). حجت در سال ۱۳۸۷ هویت را زاینده سه عنصر جغرافیا، تاریخ و باورها می‌داند و نقره‌کار در سال ۱۳۹۶: شرایط نامناسب سکونت در همه عرصه‌های زندگی، مشکلات و مسائل را بزرگ‌تر جلوه می‌کنند و کم‌تر حل‌شدنی می‌نمایند (Danesh pour et al., 2022). شروع مسکن اجتماعی در اروپا نشأت گرفته از سه عامل مهم بود، جنبش ضد فرهنگی در سال‌های ۱۹۶۰-۱۹۵۰ میلادی که عامل افزایش تقاضا برای زندگی شهری گردید، گرایش و جانبداری جامعه از مجموعه مسکونی کم تراکم با ارتفاع کم در مقیاس کوچک و فشارهای جدیدی که در پی تغییرات اجتماعی، اقتصادی و جمعیتی بر خانواده‌ها وارد شد (Soroush Nia et al., 2022). واژه سکونت، مفهوم گسترده‌تری از مسکن دارد و مسکن چیزی بیش از سرپناه صرفاً فیزیکی است و کلیه خدمات و تسهیلات عمومی لازم برای بهتر زیستن را شامل می‌شود. این عنصر با اشتغال، سلامت، آموزش، جرم و بسیاری از جنبه‌های دیگر مردم همپوشانی دارد. همچنین رضایت‌مندی از آن نشان ارتقاء و توسعه پایدار جامعه می‌باشد (Rezaei & Amir Fakhreyan, 2022).

جدول ۱- تعریف مسکن از دیدگاه صاحب‌نظران

صاحب‌نظران	مسکن
تویواتو	کل معماری را می‌توان در سه سطح؛ استفاده عملی، معنایی و ترکیبی تعبیر کرد. در استفاده عملی، خانه فضایی است که بتوان تمام فعالیت‌های خانگی را بی‌دردسر در آن انجام داد. در حالت معنایی خانه فضایی را تأمین می‌کند که مردم بتوانند از حرص و ولع، بیگانگی و تنش‌های زندگی شهری رهایی یابند و در ترکیب، خانه ابتدایی‌ترین نوع معماری است که در آن روابط میان عناصر معماری می‌تواند ترکیب شود (Bemaniyan & Zandi, 2017).
گاستون باشلار	هر فضایی که بتوان در آن به‌واقع مسکن گزید، مفهوم خانه را از آن خود می‌کند. خانه قبل از هر چیز فضا و مکانی درونی است. درونی بودن آن در رابطه با بیرون آن، معنا و ارزش می‌یابد. برای کودک، حتی محقرترین و ساده‌ترین خانه، تجلی نخستین تصور ممکن از عالم است؛ نخستین تصور از غیر خود که او را در پناه خود نگه می‌دارد (Hashemi, 1996).
لکوربوزیه و تیتوس بورکهارت	لکوربوزیه: خانه پوششی است که در تطابق برخی از شرایط، رابطه صحیحی را بین محیط خارج و پدیده‌های زیستی انسان برقرار می‌سازد. در خانه باید یک فرد و یا خانواده زندگی کنند، یعنی هر که بخواهد راه برود، دراز بکشد، ببیند و فکر کند. بورکهارت: تعادل و توازن، کمال وحدت (Burckhardt, 2017)

منبع: (Bemaniyan & Zandi, 2017)

مسکن مطلوب و معیارهای آن

منظور از مسکن به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین و ابتدایی‌ترین نیازهای انسان صرفاً یک سرپناه نیست. مفهوم سکونت فراتر از استقرار در یک چهاردیواری است. مسکن از ابعاد گوناگونی برخوردار است که از آن جمله ابعاد اقتصادی، روان‌شناختی، کالبدی و غیره را می‌توان نام برد (Moztarzade & Hojjati, 2011). گاستون باشلار می‌نویسد: «آدمی پیش از افکنده شدن به جهان در گهواره خانه نهاده شده است» (Bechelar, 1958). در خانه، آشنایی با جهان بی‌واسطه صورت می‌پذیرد. می‌توان گفت خانه مکانی است که وقوع زندگی روزمره را در خود گرفته است. شولتز در کتاب معماری معنا و مکان می‌گوید: محیط تنها در صورتی به محیط اجتماعی بامعنایی مبدل می‌شود که به فضا فرمی بدهد که آن‌ها محتوای لازم را دارا شوند. برای نمونه، این معمار است که خانه را به‌گونه‌ای که امنیت و آرامش را فراهم آورد طراحی می‌کند (Sholtez, 2016). معیارهای مسکن مطلوب به این محدود نمی‌گردد که سرپناه و حافظ انسان در برابر شرایط نامساعد جوی و گزند حیوانات و احتمالاً آسیب هم نوعانش باشد. بلکه عوامل کلی مطلوبیت مسکن و معیارهای مسکن مطلوب به ترتیب عبارت‌اند از: اقلیم، آسایش، امنیت، روانی، زیبایی، انطباق با تکنولوژی روز، فرهنگ (Bemaniyan & Zandi, 2017) و ایمنی، امنیت، آرامش، دنجی، محرمیت، انعطاف‌پذیری (Moztarzade & Hojjati, 2011).

جدول ۲- اصول معماری ایرانی از دیدگاه صاحب‌نظران

داراب دیبا	شکل‌گیری فضا بر اساس تنوع‌های هندسی غنی و محکم و سلسله‌مراتب زمانی و مکانی - درون‌گرایی - تداوم فضایی و پیوستگی مکان - محورهای خطی یا مرکزی - شفافیت - وقار و استواری - نظام هندسی حساب‌شده و منسجم - محوربندی ویژه - مرکزیت - حصول مفصل رابطه اتصال‌دهنده برش‌های فضایی میان تداخل سطوح - بهزیستی با طبیعت - مصالح منطبق با محیط (Diba, 1999).
محمد کریم پیرنیا	مردم‌واری - پرهیز از بیهودگی - نیارش - خودبسندگی - درون‌گرایی (Pimia, 2007).
نادر اردلان	بیش نمادین - انطباق محیطی - الگوی مثالی باغ بهشت - مقیاس انسانی - مشارکت اجتماعی - نظام فضایی مثبت - مکمل بودن - نوآوری در فنون ساختمان (Ardalan & Bakhtiar, 2012).

منبع: (Bemaniyan & Zandi, 2017)

توضیح و تحلیلی کوتاه در خصوص جدول ۱ و ۲: معماران و فلاسفه غربی در جدول ۱ تعاریفی که از خانه و معماری آن دارند بیشتر توجه به جسم انسان است. درحالی‌که معماران ایرانی اصول معماری مبتنی بر جسم و جان آدمی را در سلسله‌مراتب اجزای معماری خانه بیان کرده‌اند.

معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران

به آن دسته از خانه‌هایی که تا سال ۱۳۰۰ شمسی ساخته شده‌اند خانه‌های تاریخی و خانه‌هایی که پس از سال ۱۳۴۰ شمسی به‌صورت تک‌واحدی و یا آپارتمانی ساخته شده‌اند و تعداد آن‌ها رو به افزایش است، "واحد مسکونی" و خانه‌های معاصر نیز می‌گویند (Haeri, 2009).

ارزش‌های انسانی از دیدگاه قرآن در معماری مسکن ایرانی اسلامی

ارزش‌های انسانی از دیدگاه قرآن

خَلِيفَةُ اللَّهِ: انسان خلیفه خدا بر روی زمین است: وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً... (بقره ۳۰) و: وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ خَلَأْفَ الْأَرْضِ (انعام ۱۶۵). ظرفیت علمی: تمامی اسماء را خدا به آدم آموخت، او را به همه حقایق آشنا ساخت: وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا... و: قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ... (بقره، ۳۱-۳۳). فطرت الهی: او فطرتی خدا آشنا دارد. در عمق وجود خویش به خدا آگاهی دارد: وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَىٰ... (اعراف، ۱۷۲). جسم و جان: در انسان علاوه بر عناصر مادی عنصری ملکوتی و الهی وجود دارد: الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنْسَانِ مِنْ طِينٍ؛ وَثُمَّ سَوَّاهُ وَنَفَخَ فِيهِ مِنْ رُوحِهِ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ (سجده، ۷ و ۹). موجود برگزیده: آفرینش انسان حساب‌شده است. تصادفی نیست: ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى (طه، ۱۲۱). آزادی: انسان شخصیتی مستقل و آزاد دارد، امانت‌دار خداست: إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ... (احزاب، ۷۲) کرامت ذاتی: او از یک کرامت ذاتی و شرافت زایی برخوردار است: وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ... (اسراء، ۷۰). اهمیت و علت اشاره به آیات الهی: آیات ذکر شده منتخب آیاتی است که: جایگاه انسان و ارزش‌های وی و کرامت انسانی را در پیشگاه خداوند و در قرآن کلام الهی نشان می‌دهد (Elahi Ghomshei, 1998).

ویژگی‌های خانه در آیات قرآن کریم

ان اول بیت وضع للناس للذي مبارکاً (آل عمران، ۹۶). همانا اولین خانه‌ای که برای مردم قرار داده شده همان است که در مکه می‌باشد و فرخنده است؛ و الله جعل لکم من بیوتکم سکناً (نحل، ۸۰). خداوند خانه‌هایتان را برای شما مایه آرامش کرد؛ و لیس البران تأتو البیوت من

ظهورها و لکن البر من اتقی و اتوالیوت من ابوابها (بقره، ۱۸۹). نیکو نیست که از پشت خانه‌ها بدان وارد شوید. بلکه نیکوکار کسی است که پرهیزکاری کند و از درهای خانه به آن درآید (حریم امن). یا ایها الذین آمنوا لا تدخلوا بیوتاً غیر بیوتکم حتی تستأنسوا تسلماً علی اهلها (نور، ۲۷). به خانه‌هایی که خانه شما نیست داخل نشوید تا اجازه بگیرید و بر اهل خانه سلام کنید. اهمیت و علت انتخاب آیات قرآنی: آیات ذکر شده، اهمیت خانه و آداب ورود به خانه و حریم‌های انسانی را از دیدگاه قرآن نشان می‌دهد و رعایت آن‌ها در خانه الزامی است.

جدول ۳- آیات قرآنی که در آن‌ها به مفهوم محرمیت اشاره شده است

سوره مبارکه (علت انتخاب آیات: به محرمیت و حریم که از مؤلفه‌های مهم انسانی قرآنی است و رعایت آن در خانه الزامی است اشاره شده است).	مفاهیم برداشتی از آیات قرآنی
یا ایها الذین آمنوا لا تدخلوا بیوتاً غیر بیوتکم حتی تستأنسوا و تسلموا علی اهلها ذلکم خیر لکم لعلکم تذكرون؛ و: فإن لم تجدوا فیها احداً فلا تدخلوها حتی یؤذن لکم وإن قیل لکم ارجعوا فارجعوا هو ازکی لکم و الله بما تعملون علیم (نور ۲۷ و ۲۸). حرمت علیکم امهاتکم و بناتکم و اخواتکم و عَمَّاتکم و خَالَاتکم... (نساء ۲۳)؛ و الله جعل لکم من بیوتکم سکناً (نحل ۸۰) (Bahram pour, 2012).	حفظ حریم و محرمیت و توجه به قلمرو خصوصی خانه
وإن من قریة إلا نحن مهلكوها قبل یوم القیامة أو معدبوها عذاباً شدیداً کان ذلک فی الکتاب مسطوراً (اسراء ۵۸) (Bahram pour, 2012).	محرمیت گفتاری و محرمیت رفتاری در خانه
إنما المؤمنون الذین آمنوا بالله ورسوله وإذا كانوا معه علی أمر جمیع لم یذهبوا حتی یستأذنه إن الذین یستأذنونک أولئک الذین یؤمنون بالله ورسوله فإذا استأذنونک لبعض شأنهم فاذن لمن شئت منهم واستعفر لهم الله إن الله غفور رحیم (نور ۶۲) (Bahram pour, 2012).	اجازه گرفتن هنگام ورود به خانه و حریم خصوصی دیگران (محرمیت رفتاری) و حفظ حریم‌ها برای تعاملات اجتماعی ما بین زنان و مردان

منبع: (Bemaniyan & Zandi, 2017)

اصول و معیارهای مسکن مطلوب از دیدگاه قرآن

خدا لازم الوجودی است که همه چیز در آن جای می‌گیرد، اما خود در چیزی جای نمی‌گیرد (Culayni, 2005). مکان مطلوب اسلام جایی است که هم مفهوم فلسفی مکان را داشته باشد و هم مفهوم عرفانی مکان را بیان می‌کند.

جدول ۴- اصول و معیارهای مسکن مطلوب از دیدگاه قرآن

سوره / آیه (Bahram pour, 2012)	تفسیر آیه (Bahram pour, 2012)	معیارهای مسکن مطلوب (Bemaniyan & Zandi, 2017)
و تری الجبال تحسبها جامدة و هی تمر مر السحاب صنع الله الذی اتقن کل شیء إنه خبیر بما تفعلون (نمل / ۸۸)	- پیروی انسان از خدای خود و خلق هنر جاودانه- به کمال رساندن هنر به وسیله بهره‌گیری از تعالیم الهی	- پرهیز از اشراف متقابل خانه و ایجاد محرمیت. - پرهیز از هر نوع مزاحمت هم‌جواری بین خانه‌ها و فضاهای عبوری و عمومی. - جداسازی کامل با مفصل‌بندی‌های متعدد و مناسب مانند هشتی، راهرو ... - ایجاد آرامش، امنیت و سکون مناسب در مقابل سایر فضاهای شهری
وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ (الرحمن / ۷) الذی له ملک السماوات و الارض ولم یخذ ولداً ولم یکن له شریک فی الملک و خلق کل شیء فقدره تقدیراً (فرغان / ۲)	بهره‌گیری از هندسه و تناسبات به کاررفته در نظام آفرینش در جهت به کمال رساندن هنر	- عرصه بندی فضاهای مختلف داخلی. - تقسیمات و تناسبات دل‌نشین نماها در طول خود، بر محور مرکزی آن تأکید می‌ورزند. - محوربندی و ارزش‌گذاری فضاهای داخلی - داشتن هندسه اعجاز‌آفرین که حرکت از کثرت و تنوع را به مرکزیت وحدت تداوم می‌بخشد. - نظم در طراحی - هم‌آوایی بدنه‌ها با هندسه فضاهای عبوری و راه‌ها، نهرها
وَالله الْأَسْمَاءَ الْحُسْنَى فَادْعُوها بِها وادروا الذین یلحدون فی اسمائه سیجرون ما كانوا یعملون (اعراف / ۱۸۰)	بهره‌گیری از زیبایی ذاتی در خلق هنر و ایجاد اثر روحانی و معنوی	- پرهیز از هر نوع خودنمایی و تظاهر و اسراف در خانه سازی و رعایت حد اعتدال و نیاز - ایجاد فضاهای مناسب برای عبادت و پذیرایی از مهمان- ایجاد فضاهای زیبا و مزین به تزئینات انتزاعی - دور از چشم بودن دستشویی و آبریزگاه‌ها

منبع: (Bemaniyan & Zandi, 2017)

علت انتخاب آیات قرآنی در جدول ۴

در آیات قرآنی جدول ۴ خداوند به خلاقیت، نظم، میزان، استحکام، حرکت، علم، پایداری، اعتدال، زیبایی، کمال و... در ساخت جهان و اداره آن اشاره کرده است؛ و این اصولی است پایدار که به‌کارگیری آن‌ها در خانه موجب آرامش و آسایش، کرامت انسانی، امنیت و... خواهد شد.

برخی ویژگی‌های خانه شایسته در احادیث امامان معصوم (ع)

توصیه به‌گزینش همسایگان پیش از گزینش جای خانه، توصیه به حریم داشتن خانه، پرهیز از اشراف متقابل خانه‌ها، پرهیز از هر نوع مزاحمت هم‌جواری بین خانه‌ها و فضاهای عبوری و عمومی توصیه‌هایی در مورد وسعت خانه، ارتباط با طبیعت، ارتفاع خانه، جهت‌گیری خانه، نور در خانه، تزئینات در خانه، استحکام و ایمنی خانه، پرهیز از هر نوع خودنمایی (MohamadiReyshari, 2005). ضرورت ایجاد فضاهای مناسب برای عبادت، پذیرایی از مهمانان، فضای شستشو حمام (Noghrekar, 2010).

مسکن مطلوب از منظر احادیث

جدول ۵- اصول و معیارهای مسکن مطلوب از دیدگاه احادیث

منبع حدیث	احادیث مربوطه	تفسیر	استنباط
شگفتی‌های آفرینش ترجمه مفضل، ص ۴۶ از امام صادق (ع) (Majlisi, 1980)	آدمی نیز چون کسی است که این خانه با تمام امکانات، گیاه حیوان، آب‌وخاک را به او داده‌اند.	به کمال رساندن هنر دینی به وسیله بهره‌گیری از تعالیم الهی برای خلق خانه‌های دقیق باظرافت هنری خاص.	خانه باید مانند یک اثر هنری با رعایت ضوابط خاص مانند موجودیتی متفاوت از فضای بیرون باشد و محل آرامش افراد گردد.
نهج‌البلاغه، حکمت ۳۷۱، از حضرت علی (ع) (Dashti, 2000)	هر کس به اندازه‌ای که او را کفایت می‌کند، قناعت کند.	پرهیز از هر نوع خودنمایی و تظاهر و اسراف در خانه سازی	از مهم‌ترین اصول اخلاقی پرهیز از بیهودگی و رعایت اعتدال است.

منبع: (Bemaniyan & Zandi, 2017)

مسکن مهر از دیدگاه مقالات

پوراحمد و دیگران در سال ۱۳۹۸ پژوهشی تحت عنوان "ارزیابی مقدار رضایت‌مندی ساکنان از مسکن مهر (نمونه موردی: مجتمع وحدت شهر شیراز)" انجام دادند. نتایج نشان داد که پاسخ‌گویان از کل ۷ شاخص رضایت نداشته و آن را بد ارزیابی کرده‌اند. زندگی و دیگران در سال ۱۳۹۶ در پژوهشی بانام "مسکن مهر، معضلات، چالش‌ها و راهکارها (مسکن مهر بهاران سنندج)" ابتدا با مطالعه ویژگی‌های مسکن ایران و جهان شاخص‌هایی برای آن استخراج کرده و این شاخص‌ها در مسکن مهر بررسی شده‌اند. در نهایت بر اساس نتایج به‌دست‌آمده و بررسی نقاط ضعف مسکن مهر سنندج، راهکارهایی از قبیل بهبود وضعیت ساخت و نوع مصالح مورد استفاده، نظارت بر کار پیمانکاران و ... برای ارتقای پروژه‌های مسکن مهر ارائه شده است. مسعودی راد و دیگران در سال ۱۳۹۶ مقاله‌ای بانام "ارزیابی سیاست مسکن مهر با توجه به شاخص‌های پایداری (خرم‌آباد)" ارائه کردند. نتایج نشان می‌دهد که شاخص پایداری مسکن (ترکیبی از ابعاد چهارگانه پایداری) که تأثیر مهمی در مقدار کارایی مسکن مهر دارد در نمونه مورد نظر کمتر از میانگین است. بهمنی و قائد رحمتی در سال ۱۳۹۵ در مقاله‌ای تحت عنوان "ارزیابی مسکن از نظر شاخص‌های کیفی مسکن مناسب (مسکن مهر زنجان) به ارزیابی میزان مسکن مهر با شاخص‌های کیفی (اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیر بنایی - کالبدی) مسکن مناسب پرداختند که نتیجه آن مشخص شد مسکن مهر ۲۲ بهمن زنجان رضایت‌مندی ساکنان را در پی نداشته است. ملکی و دیگران در سال ۱۳۹۵ در پژوهشی تحت عنوان "سنجش رضایت‌مندی شهروندان از کیفیت سکونتی طرح مسکن مهر (شیرین شهر اهواز)" با تعیین شاخص‌های کالبدی و مسائل اجتماعی و قومیتی و بررسی تأثیر آن بر کیفیت سکونتی، نشان دادند که سطح رضایت در اکثر شهروندان متوسط و پایین‌تر از آن است. خلیلی و دیگران در سال ۱۳۹۴ در پژوهشی تحت عنوان "ارزیابی سیاست‌های مسکن مهر در ایران و بررسی راهکارهایی برای بهبودی آن" نقاط ضعف سیاست‌های مسکن مهر را دریافته و راهکارهایی برای تدوین شرایط مسکن مطلوب ارائه دادند (Salaripour et al., 2022). مقالات بررسی شده (۶ مقاله) نشان می‌دهد در طراحی و ساخت مسکن مهر شاخص‌های مادی ضعیف و شاخص‌های معنوی که کرامت انسانی را شامل می‌گردد رعایت نشده است.

روش پژوهش

این تحقیق کمی - کیفی (ترکیبی: Mixed Method) به صورت هم‌زمان و در سه فاز مکمل یکدیگر انجام خواهد شد. فاز اول: به صورت مرور متون و قرآن و کتب کتابخانه‌ای. فاز دوم: بروش دلفی (مصاحبه با صاحب‌نظران). فاز سوم: تحلیل کیفی مصاحبه‌ها. ابزار سنجش و تحلیل داده‌ها در بخش مصاحبه‌ها، پرسشنامه محقق ساخته که از نظر پایایی و روایی و شکلی و محتوایی مورد تأیید صاحب‌نظران بود. ادغام

کدهای حاصل از مرور متون و مصاحبه‌ها و فشرده‌سازی و پایش داده‌ها، دستی و تجربی انجام گردید. انتخاب و امتیازبندی داده‌های نهایی توسط صاحب‌نظران و در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (یک کمترین و ۵ بالاترین امتیاز) و همچنین عملیات ریاضی و میانگین و درصد در جداول انجام شد و مدل نهایی ده‌گانه مؤلفه‌های تأثیرگذار و میزان درصد تأثیر هر کدام از مؤلفه‌ها بر معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران در دو نمودار دایره‌ای و ستونی نمایه گردید.

یافته‌ها

بررسی نظرات نخبگان

مصاحبه باده نفر از صاحب‌نظران (اساتید و فیلسوفان و معماران) حوزه و دانشگاه در دی و بهمن‌ماه ۱۳۹۹ در تهران پیرامون سؤال پژوهش و پاسخ به سؤال پژوهش در حد اشباع و پایش و پردازش و فشرده‌سازی کدهای حاصله از مصاحبه‌ها انجام گردید، از مطالعات میدانی و مصاحبه با صاحب‌نظران کدهای ارزش‌های انسانی قرآنی در راستای معماری مسکن آپارتمانی معاصر و سنتی به دست آمد؛ که به خاطر محدودیت حجم مقاله اشاره‌ای کوتاه به تعدادی از نتایج کدهای حاصل از مصاحبه‌ها در حلقه‌ی ده نفره می‌شود. مصاحبه‌کنندگان به ترتیب شماره: ۱- تکریم مهمان، عدالت، تزئینات کاربردی، پرهیز از اسراف، اقلیم، تواضع و فروتنی و ... ۲- کرامت انسانی، خلیفه‌اللهی، اشرف مخلوقات، دیگر خواهی، محرمیت و ... ۳- امنیت، آسایش، دوستی، مناظر طبیعی، مقیاس انسانی و ... ۴- پرهیز از اسراف، زیبایی، فطرت، سنت‌ها، خلاقیت، قضاوت، وجه الهی، ماندگاری، آرامش و ... ۵- عبادت، انذار و بشارت، حرمت و حریم و ... ۶- پرهیز از خودنمایی و لغو گویی، عزت‌نفس، حیا و ... ۷- بصیرت، قدرت شناخت، خلق کردن، مقاومت، نماز، توسل به خدا، علم، دانایی، یاد خدا، یاد مرگ، قناعت و ... ۸- تجلی فرهنگ قرآنی، خلوت، نیاز، اسماء الهی، فضیلت، کمال، قناعت، صرفه‌جویی، نور و ... ۹- انعطاف‌پذیری، تعادل، شفافیت، تنوع‌پذیری و ... ۱۰- تعلق خاطر، ایمنی، سازگار با محیط، طبیعت، حریم خصوصی، تناسبات و ... روش تجزیه و تحلیل دستی و تجربی انجام شده است. به‌طوری‌که پس از انجام مصاحبه‌ها و پیاده نمودن کدها (ارزش‌های انسانی قرآنی)، با روش تجربی و دستی کدهای تکراری و مشابه ادغام و سپس با چند بار مرور روی کدها و فشرده‌سازی، کدهای حاصله با کدهای حاصل از مرور متون ادغام و فشرده‌سازی انجام و تعداد سی‌وسه کد استخراج گردید؛ که میزان تأثیرگذاری آن‌ها طبق جدول ۶ در معماری سنتی و آپارتمانی معاصر مورد بررسی قرار گرفت.

شاخصه‌های شناخته‌شده کلیدی برآمده از قرآن، متون و مصاحبه‌ها با صاحب‌نظران و متخصصان و میزان تأثیرگذاری آن‌ها در معماری مسکن سنتی و آپارتمانی معاصر - تهران

جدول ۶- تأثیرگذاری ارزش‌های انسانی قرآنی در معماری مسکن سنتی و معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران، حاصل از: قرآن، مرور

متون و منابع و مصاحبه‌ها با صاحب‌نظران و متخصصین

ردیف	شاخصه‌های ارزش‌های انسانی - قرآنی "نتایج مصاحبه‌ها و مرور متون"	میزان تأثیرگذاری در معماری مسکن آپارتمانی معاصر			میزان تأثیرگذاری در معماری مسکن سنتی		
		زیاد	متوسط	کم	زیاد	متوسط	کم
۱	کرامت انسانی			*			
۲	تواضع و فروتنی		*				
۳	امنیت			*			
۴	آسایش	*					
۵	آرامش			*			
۶	محرمیت			*			
۷	عبودیت و بندگی			*		*	
۸	پرهیز از بیهودگی			*		*	
۹	حریم خصوصی (صوتی، بصری، فضایی)			*		*	
۱۰	تکریم مهمان		*			*	
۱۱	سلسله‌مراتب فضایی		*			*	
۱۲	تأمین نیازهای مادی	*				*	
۱۳	تأمین نیازهای معنوی		*			*	
۱۴	پرهیز از اسراف		*			*	
۱۵	استحکام	*				*	

ردیف	شاخصه‌های ارزش‌های انسانی - قرآنی "نتایج مصاحبه‌ها و مرور متون"	میزان تأثیرگذاری در معماری مسکن آپارتمانی معاصر			میزان تأثیرگذاری در معماری مسکن سنتی		
		زیاد	متوسط	کم	زیاد	متوسط	کم
۱۶	امانت‌داری			*			
۱۷	هم‌جواری یا همسایگان		*				
۱۸	تزئینات	*					
۱۹	عدم اشراف		*				
۲۰	زیبایی		*	*			
۲۱	آب و گیاه (طبیعت)		*	*			
۲۲	خلوت		*				
۲۳	قناعت			*	*		
۲۴	شفافیت			*			*
۲۵	عزت نفس			*	*		
۲۶	پرهیز از خودنمایی، تکبر، زورگویی			*	*		*
۲۷	خلاقیت			*	*		
۲۸	حیا			*	*		
۲۹	تقسیمات و تناسبات			*	*		
۳۰	یادآور اسماء ...			*	*		
۳۱	نظم			*	*		
۳۲	روابط اجتماعی			*	*		
۳۳	عوامل زیستی پایدار			*	*		*

منبع: (یافته‌های تحقیق نویسندگان، ۱۴۰۱)

نتایج و یافته‌های جدول ۶

جدول ۶ مجموعه‌ای فشرده و پالایش شده (سی‌وسه شاخص) از تعداد کثیری از شاخصه‌های تأثیرگذار با رویکرد قرآنی (مرور متون و مصاحبه‌ها) بود که از نظر صاحب‌نظران گذشت و پس از محاسبات ریاضی (میانگین) نتایج آن، نشان می‌دهد: میزان تأثیرگذاری زیاد شاخصه‌های ارزش‌های انسانی قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران، ۱۲ درصد و میزان تأثیر همان شاخصه‌ها در معماری سنتی تهران، ۸۸ درصد می‌باشد. معنای این نتایج این است علیرغم ضعیف بودن بعضی از شاخصه‌ها در معماری سنتی مانند شفافیت و اغراق در تفاخر (خصوصاً در تزئینات و)، در اکثر شاخص‌ها تأثیر آن‌ها در معماری سنتی بیشتر است؛ و معماری آپارتمانی معاصر تقلیدی وارداتی غربی تقریباً تهی از این مؤلفه‌های بارزش انسانی- قرآنی شده است.

نتایج یافته‌های منتخب نخبگان حاصل از پرسشنامه در جدول ۵ درجه‌ای لیکرت

حلقه‌ی ده نفره نخبگان از میان سی‌وسه شاخص جدول ۶ ده شاخص و مؤلفه تأثیرگذارتر در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران را انتخاب نموده (علت انتخاب مؤلفه‌ها در آپارتمان، برای تحصیل مدلی قرآنی و تأثیرگذار است تا در معماری آپارتمان‌های معاصر بکار گرفته شود و جایگاه مسکن را در رشد مادی و معنوی و کرامت انسانی تثبیت نماید؛ و صاحب‌نظران با توجه به تجارب علمی و قرآنی نسبت به انتخاب و تعیین مؤلفه‌های نهایی اقدام نمودند) و پس از نمره دهی نتایج ذیل حاصل شد. مدل مؤلفه‌های تأثیرگذار انسانی-قرآنی در راستای معماری مسکن آپارتمانی معاصر در این بخش از جمع و پالایش ارزش‌های انسانی - قرآنی حاصل از منابع و مرور متون و روش دلفی (مصاحبه با متخصصین) و فشرده‌سازی و تعیین مؤلفه‌های نهایی ده‌گانه حاصل گردید. پس از آن مؤلفه‌های ده‌گانه نهایی در جدول پنج‌درجه‌ای طیف لیکرت برای ارزیابی از نظر متخصصین ده نفره گذشت و میانگین نمرات و در صد تأثیر هریک از کدها، محاسبه و مشخص شد. بدین ترتیب مدل نهایی مؤلفه‌های تأثیرگذار انسانی- قرآنی بر معماری مسکن آپارتمانی معاصر در دو نمودار نمایه شد. مدل نمودار ده‌گانه دایره‌ای مؤلفه‌های تأثیرگذار انسانی-قرآنی حاصل از این پژوهش را تبیین و نشان می‌دهد؛ و مدل نمودار ستونی تأثیر هریک از مؤلفه‌ها را به درصد در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تبیین و ارائه می‌کند. به طوری که مؤلفه آسایش و امنیت با ۹۸٪ امتیاز بالاترین اهمیت و فعالیت پذیری با ۸۲٪ امتیاز پایین‌ترین اهمیت را در معماری مسکن آپارتمانی معاصر به خود اختصاص داده‌اند؛ و سایر مؤلفه‌های تأثیرگذار انسانی قرآنی به ترتیب محرمیت ۹۶٪، عبودیت و بندگی ۹۴٪، کرامت انسانی ۹۴٪، ایمنی، استحکام، استواری ۹۲٪، حریم خصوصی ۹۲٪، تواضع و فروتنی ۹۰٪، عوامل زیستی پایدار ۹۰٪، خلاقیت ۸۸٪، میزان تأثیر را در معماری مسکن آپارتمانی معاصر در این پژوهش کسب کرده‌اند. این مدل

در نوع خود دارای عناصر فیزیکی و معنوی است و به عبارتی دارای عناصر ثابت و متغیر است. عناصر ثابت و ماندگار آن با فطرت انسان‌ها و رسیدن آن‌ها به کمال و خلیفه الهی انسان مرتبط است و عناصر متغیر آن نیز با پیشرفت علم و دانش و تکنولوژی می‌تواند تغییر کند بدون اینکه آسیبی به ارزش‌های دیگر وارد نماید. به‌کارگیری این مؤلفه‌های ارزشی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر به معنی بازگشت به خویشتن خویش است. بازگشت به فرهنگ ایرانی اسلامی که موجب اعتلای معماری و انسان بر اساس کتاب آسمانی قرآن است.

جدول ۷- پرسشنامه: نمرات متخصصان به هر مؤلفه در پرسشنامه مرحله دوم روش دلفی (جدول لیکرت ۵ نمره‌ای)

ردیف	مؤلفه‌ها	متخصصین	الف	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د
۱	تواضع و فروتنی	۵	۴	۴	۵	۴	۵	۴	۴	۵	۴	۵
۲	محرمیت	۵	۵	۵	۴	۵	۵	۴	۵	۵	۵	۵
۳	امنیت و آسایش	۵	۵	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵	۵
۴	حریم خصوصی	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۵	۴	۵	۵	۵
۵	عوامل زیستی پایدار	۴	۵	۴	۵	۴	۴	۴	۴	۵	۵	۵
۶	عبودیت و بندگی	۵	۴	۵	۴	۵	۵	۴	۵	۵	۵	۵
۷	کرامت انسانی	۴	۵	۵	۵	۵	۵	۴	۵	۵	۵	۴
۸	ایمنی، استحکام، استواری	۴	۴	۵	۵	۵	۵	۴	۴	۵	۵	۵
۹	خلافت	۴	۵	۴	۵	۴	۴	۴	۵	۴	۴	۵
۱۰	فعالیت پذیری	۴	۴	۴	۴	۵	۴	۳	۴	۴	۴	۵

منبع: (یافته‌های تحقیق نویسندگان، ۱۴۰۱)

توضیح تکمیلی جدول ۷: این جدول لیکرت پنج نمره‌ای (کمترین نمره یک و بیشترین نمره پنج) و مؤلفه‌های منتخب نهایی که از نظر صاحب‌نظران ده نمره (از الف تا د) در این پژوهش گذشته و نمرات آن‌ها وارد گردیده است.

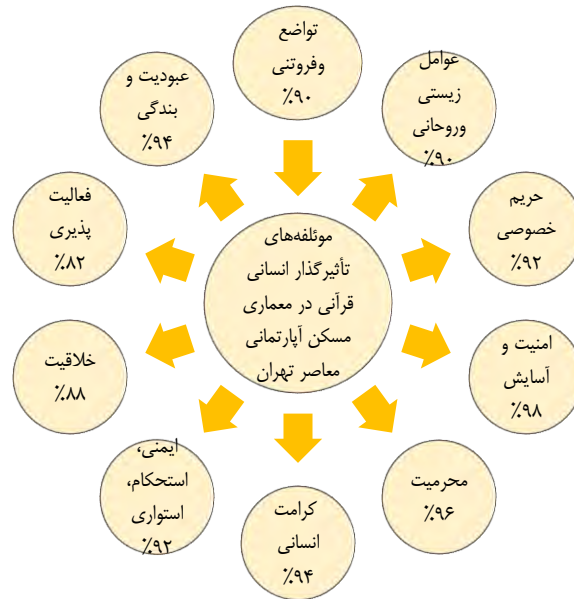
جدول ۸- یافته‌های حاصل از پرسشنامه مرحله دوم روش دلفی (جدول لیکرت ۵ نمره‌ای)

ردیف	مؤلفه‌های نهایی انسانی قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر	جمع نمرات	میانگین نمرات M	ارزش میانگین نمرات (درصد) $100/5M^*$
۱	تواضع و فروتنی	۴۵	۴/۵	٪۹۰
۲	محرمیت	۴۸	۴/۸	٪۹۶
۳	امنیت و آسایش	۴۹	۴/۹	٪۹۸
۴	حریم خصوصی	۴۶	۴/۶	٪۹۲
۵	عوامل زیستی پایدار	۴۵	۴/۵	٪۹۰
۶	عبودیت و بندگی	۴۷	۴/۷	٪۹۴
۷	کرامت انسانی	۴۷	۴/۷	٪۹۴
۸	ایمنی، استحکام، استواری	۴۶	۴/۶	٪۹۲
۹	خلافت	۴۴	۴/۴	٪۸۸
۱۰	فعالیت پذیری	۴۱	۴/۱	٪۸۲

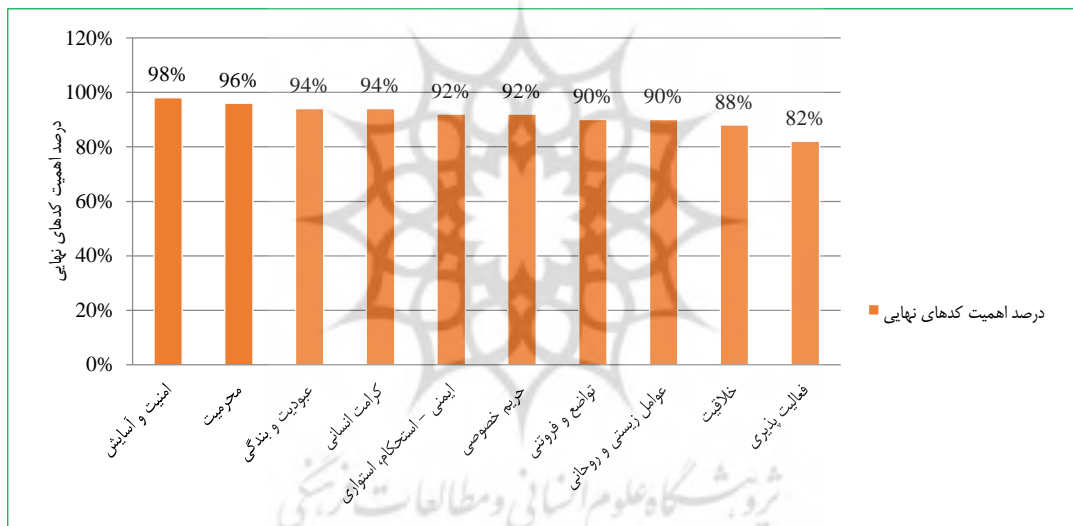
منبع: (یافته‌های تحقیق نویسندگان، ۱۴۰۱)

توضیح تکمیلی جدول ۸: این جدول ادامه‌ی محاسبات ریاضی جدول ۷ است که نتیجه آن میانگین نمرات و درصد تأثیرگذاری هر یک از مؤلفه‌های انسانی قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر، در این پژوهش است (مؤلفه‌های نهایی ده‌گانه توسط صاحب‌نظران از میان سی‌وسه مؤلفه جدول ۶ انتخاب شده‌اند)

مدل نهایی مؤلفه‌های تأثیرگذار انسانی قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی تهران

شکل ۱- مدل نهایی: مؤلفه‌های تأثیرگذار انسانی قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر (منبع: یافته‌های تحقیق نویسندگان، ۱۴۰۱)

شکل ۲- نمودار اهمیت مؤلفه‌های تأثیرگذار انسانی قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر (منبع: یافته‌های تحقیق نویسندگان، ۱۴۰۱)

نتایج مدل نهایی شکل (۱) و (۲)

همان‌گونه که روند پژوهش نشان می‌دهد مدل نهایی تحصیل شده شامل ده مؤلفه انسانی قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران می‌باشد (شکل ۱) که حاصل جمع و فشرده‌سازی و پایش شاخصه‌های مرور متون و مصاحبه‌های میدانی بر اساس پرسشنامه محقق ساخته و طیف لیکرت پنج امتیازی با نظر صاحب‌نظران معماری و قرآنی انجام و نتیجه حاصل شده است؛ و بر اساس میانگین نمرات صاحب‌نظران (جدول ۷ و ۸) در هر شاخص، میزان درصد اهمیت و تأثیرگذاری هر کدام از مؤلفه‌ها (شاخص‌ها) در معماری مسکن آپارتمانی معاصر نمایه گردیده است (شکل ۲). به‌کارگیری این مدل ارزشمند اسلامی در معماری آپارتمان‌ها، نهضتی نوین در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران می‌باشد.

تحلیلی محتوایی بر نتایج شکل‌های (۱) و (۲)

شکل (۱) مدل نهایی مؤلفه‌های تأثیرگذار انسانی قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر است که نتیجه‌ی جدول ۷ و ۸ می‌باشد به‌صورت نمودار دایره‌ای نمایه و تحصیل شده‌اند؛ و پاسخ به سؤال و هدف پژوهش است. در شکل (۲) بر اساس نمرات به‌دست‌آمده از جدول ۷ و ۸ میزان در صد اهمیت و تأثیرگذاری هر یک از مؤلفه‌های ده‌گانه مدل نهایی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر، حاصل و نمایه گردیده‌اند. با

توجه به اینکه معدل در صد تأثیرگذاری مؤلفه‌های مدل نهایی (معدل یا میانگین مؤلفه‌ها = مجموع درصد مؤلفه‌ها/تعداد مؤلفه‌ها-درصد ۹۱/۶=۹۱۶/۱۰ درصد) نود یک و شش درصد می‌باشد و از طرفی مؤلفه امنیت و آسایش با ۹۸ درصد و مؤلفه فعالیت پذیری با ۸۲ درصد به ترتیب بیشترین و کمترین تأثیرگذاری را در این پژوهش در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران کسب کرده‌اند؛ بنابراین این مجموعه به هم پیوسته و درهم تنیده شده است. چنانچه مؤلفه‌های این مدل در معماری آپارتمانی معاصر تهران بکار گرفته شوند تحولی نوین در معماری آپارتمانی و سپس در سبک زندگی آحاد جامعه اسلامی، در نهایت انسان‌هایی با شاخصه‌های قرآنی در آپارتمان‌ها پرورش می‌یابند؛ که یکی از اهداف جامعه‌ی در تراز ایرانی اسلامی است.

بر اساس مؤلفه‌های مدل استخراجی تحصیل شده از این پژوهش، استیلای فرهنگ تقلیدی غربی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر در یک صد سال اخیر، سبک زندگی دینی را در کشور خصوصاً تهران تغییر داد، شکل و محتوای خانه و آپارتمان معاصر از ارزش‌های انسانی قرآنی تهی گردید، به طوری که بر اساس این پژوهش شاخصه‌های دینی از دیدگاه صاحب‌نظران فقط دوازده درصد در آپارتمان‌های معاصر تأثیرگذار بوده است، بنابراین در جدول ۹ ذیل، آسیب‌شناسی در معماری مسکن آپارتمان‌های معاصر بر اساس مؤلفه‌های مدل حاصل شده از این پژوهش تبیین می‌گردد.

آسیب‌شناسی معماری مسکن آپارتمانی بر اساس مدل استخراج شده حاصل از این پژوهش

جدول ۹- آسیب‌شناسی فقدان و یا کم‌رنگ شدن مؤلفه‌های حاصل از مدل این پژوهش در معماری مسکن آپارتمانی معاصر

ردیف	مؤلفه‌های حاصل از مدل استخراج شده از این پژوهش	آسیب‌شناسی در بخش‌ها و فضاهای مختلف معماری مسکن آپارتمان‌های معاصر عدم وجود یا کم‌رنگ بودن عوامل و فضاهای ذیل در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران
۱	امنیت و آسایش	کیفیت و اندازه فضاهای اصلی، هویت کالبدی و هیبت بیرونی، اندازه و کیفیت فضاهای سرویس‌دهنده، کیفیت فضاهای بازی کودکان، انعطاف‌پذیری و قابلیت تغییر فضا، میزان روابط همسایگی، کیفیت و اندازه فضاهای (پیش ورودی، سر در، لابی و...)، روشنایی و نورپردازی فضاهای مشاع، جنس مصالح و جزئیات اجرایی.
۲	محرمیت	حرمت و احترام مهمان و تفکیک فضای او از نامحرم، حفظ حریم اهل خانه با تفکیک فضاهای خصوصی و عمومی، عدم اشراف فضاهای عمومی و خصوصی به یکدیگر مثل اشراف پذیرایی به آشپزخانه و خواب‌ها به یکدیگر. رعایت سلسله‌مراتب فضایی.
۳	عبودیت و بندگی	فضایی آرام برای عبادت و بندگی و خلوت با خداوند
۴	کرامت انسانی	رعایت سلسله‌مراتب فضایی از ورودی آپارتمان تا پذیرایی و آشپزخانه، خواب‌ها، سرویس بهداشتی و حمام، دعوت‌کنندگی در فضای ورودی، عدم اشراف فضاهای عمومی و خصوصی به یکدیگر. حفظ حریم در تمام سطوح فضایی. حرمت اهل خانه. تزئینات کاربردی و مناسب. روشنایی متناسب با فضاها.
۵	ایمنی، استحکام و استواری	کاربرد مصالح و جنس مناسب، ایمنی و پایداری ساختمان مجتمع‌های مسکونی آپارتمانی، بکارگیری تکنولوژی‌های جدید برای ایمنی و استحکام و استواری ساختمان.
۶	حریم خصوصی	رعایت حریم‌های بصری (اشراف) و صوتی و شنیداری و حوزه‌بندی مناسب فضایی و کاربرد مصالح برای عایق صوتی. رعایت حریم فضایی برای روابط اجتماعی با خویشاوندان و همسایگان و میهمان و حفظ حریم‌های اهل خانه. کیفیت طراحی داخلی و عرصه بندی خصوصی و عمومی (اشراف). آرایش مناسب آپارتمان‌ها نسبت به یکدیگر.
۷	تواضع و فروتنی	هماهنگی با اقلیم، استفاده از مصالح بوم آورد، پرهیز از بیهودگی، فضاهای چند کارکردی، حذف فضاهای غیرضروری. ابعاد متعادل فضاها، تزئینات متناسب و کاربردی
۸	عوامل زیستی پایدار	تهویه طبیعی، نورگیری متناسب طبیعی فضاها، ارتباط فضای سبز و آپارتمان و مجتمع‌های مسکونی، الگوبرداری از طبیعت.
۹	خلاقیت	توجه به اصول معماری ایرانی اسلامی، توجه به باطن آپارتمان و معنویت، سلسله‌مراتب فضایی، رعایت حقوق دیگران، بومی کردن آپارتمان با توجه به فرهنگ ایرانی اسلامی، توجه به هویت ایرانی اسلامی، رعایت حریم‌ها برای مهمان و اهل خانه با فضاسازی مناسب، ارتباط با طبیعت، رعایت قلمروها در خانه و فضاهای خصوصی و عمومی، رعایت مقیاس انسانی.
۱۰	فعالیت پذیری	ارتباط مناسب آپارتمان و مجتمع‌های مسکونی با سرانه‌های خدماتی، آموزشی، تجاری و... در محله و سلسله‌مراتب شهری و فعالیت‌های اجتماعی، ارتباط مناسب با تجمع‌های مجتمع آپارتمانی و محله‌ای، ارتباط با طبیعت، رعایت سلسله‌مراتب فضایی، ارتباط همسایگی.

(منبع: یافته‌های تحقیق نویسندگان، ۱۴۰۱)

تحلیلی بر نتایج و یافته‌های جدول ۹

همان‌گونه که در جدول آسیب‌شناسی ملاحظه می‌شود بخش‌های مختلف فضاهای زندگی در آپارتمان‌های معاصر دچار آسیب گردیده است؛ که اثر مخرب این آسیب‌ها در جسم و روح و روان آدمی و در ارتباطات نسل‌های انسانی طی یک‌صد سال اخیر اتفاق افتاده است؛ و علت آن کم‌رنگ شدن و یا حذف ارزش‌های انسانی قرآنی در خانه‌ها و بومی نشدن آپارتمان‌ها در بدو ورود به کشور بوده است. لذا در قالب ورود تکنولوژی و استفاده از این سوغات غربی تقلیدشده، اکثر ارزش‌های انسانی در خانه‌ها به ضد ارزش تبدیل گشته‌اند؛ بنابراین ضروری است بازگشتی به فرهنگ اصیل ایرانی اسلامی و ارزش‌های به‌دست‌آمده در این پژوهش گردد و با بکار بستن آن‌ها در آپارتمان‌های معاصر تهران و بلکه کشور شاهد نهضتی نوین در معماری مسکن آپارتمانی معاصر باشیم.

ارزش‌های انسانی قرآنی و مؤلفه‌های تأثیرگذار در معماری مسکن تا قبل از سال ۱۳۰۰ ه. ش. در خانه‌های سنتی، در ایران-تهران که توسط مردم ساخته می‌شد. نیازهای مادی و معنوی آن‌ها را تأمین می‌کرد. با ورود معماری مدرن تقلیدی غربی به تدریج آپارتمان‌ها جایگزین خانه‌ها شد و ارزش‌های انسانی قرآنی در آپارتمان‌ها کم‌رنگ و یا از بین رفت. در بررسی تطبیقی، نتایج شش مقاله علمی پژوهشی بررسی شده در مقاله سالاری پور و دیگران در سال ۱۴۰۱، مجله علمی پژوهش و برنامه‌ریزی شهری مرودشت، در خصوص ویژگی‌های مسکن آپارتمانی، مسکن مهر در شهرهای شیراز، بهاران، سنندج، خرم‌آباد، زنجان، شیرین شهر اهواز و یک مقاله تدوین راهکارها برای رفع مشکلات، نشان داد که ساکنین از زندگی در آن مجتمع‌های آپارتمانی مسکن مهر رضایت ندارند و در نتایج، عدم کیفیت مصالح، عدم نظارت صحیح، عدم دسترسی به خدمات شهری و زیرساخت‌ها و حداقل هزینه‌های ساخت که همگی غالباً ویژگی‌ها و عوامل فیزیکی و مادی هستند موجب نارضایتی ساکنین قلمداد نموده‌اند. در صورتی که پژوهش حاضر انجام‌شده بر اساس قرآن، مؤلفه‌های جامع‌موانع را به دست آورده که عوامل مادی و معنوی را شامل می‌شود. در این پژوهش برای رسیدن به مدل نهایی مناسب مؤلفه‌های تأثیرگذار قرآنی بر معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران، مؤلفه‌های تأثیرگذار به‌دست‌آمده از روش دلفی (مصاحبه‌ها با حلقه ده نفره صاحب‌نظران) و مرور متون، دسته‌بندی و ادغام و جمع شدند. سی‌وسه کد نهایی از حاصل جمع آن‌ها به دست آمد (جدول ۶) که پس از بررسی و تحلیل محتوا مشخص شد، میزان تأثیرگذاری زیاد شاخصه‌های ارزش‌های انسانی قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران ۱۲ درصد و میزان تأثیر همان شاخصه‌ها در معماری سنتی تهران ۸۸ درصد می‌باشد. نکته‌ای که قابل تبیین است اینکه در معماری آپارتمانی معاصر با توجه به پیشرفت تکنولوژی و علم، بیشتر به رفع نیازهای مادی انسان توجه شده و به بعد معنوی انسان که شامل، روح و روان و آرامش و قرار انسان می‌شود، توجه نشده است. در بخش آسیب‌شناسی و کم‌رنگ شدن ارزش‌های انسانی قرآنی در معماری آپارتمان‌های معاصر، غلبه فرهنگ غربی در آپارتمان‌های معاصر گاه‌ها زندگی مردمان این سرزمین را متلاشی نموده است. به‌طور مثال: در آپارتمان‌های معاصر، اغلب، حریم‌ها شکسته و محرمیت‌ها کم‌رنگ، افراط و تفریط در بکار بردن عناصر معماری و رنگ و نور و... همچنین کم‌رنگ شدن روابط اجتماعی و افزایش خودنمایی، از طریق افراط در کاربرد تزئینات و کم‌رنگ شدن وجود طبیعت و فضای سبز و... قابل مشاهده است. در ادامه پژوهش، حلقه‌ی ده نفره نخبگان، از میان سی‌وسه شاخص جدول شماره ۶ ده شاخص و مؤلفه تأثیرگذار در معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران را انتخاب نمودند. پس از آن، مؤلفه‌های ده‌گانه نهایی در جدول پنج‌درجه‌ای طیف لیکرت برای ارزیابی از نظر متخصصین ده نفره گذشت و میانگین نمرات و در صد تأثیر هریک از کدها، محاسبه و مشخص شد. بدین ترتیب، مدل نهایی مؤلفه‌های تأثیرگذار انسانی-قرآنی بر معماری مسکن آپارتمانی معاصر در دو نمودار نمایه شد. مدل نمودار ده‌گانه دایره‌ای، مؤلفه‌های تأثیرگذار انسانی-قرآنی حاصل از این پژوهش را تبیین و نشان می‌دهد. مدل نمودار ستونی تأثیر هریک از مؤلفه‌ها را به در صد در معماری مسکونی آپارتمانی معاصر، تبیین و ارائه می‌کند. به‌طوری که مؤلفه آسایش و امنیت با ۹۸٪ امتیاز، بالاترین اهمیت و فعالیت پذیری با ۸۲٪ امتیاز، پایین‌ترین اهمیت را در معماری مسکن آپارتمانی معاصر، به خود اختصاص داده‌اند. سایر مؤلفه‌های تأثیرگذار انسانی قرآنی به ترتیب: محرمیت ۹۶٪، عبودیت و بندگی ۹۴٪، کرامت انسانی ۹۴٪، ایمنی، استحکام و استواری ۹۲٪، حریم خصوصی ۹۲٪، تواضع و فروتنی ۹۰٪، عوامل زیستی پایدار ۹۰٪، خلاقیت ۸۸٪، میزان تأثیر را در معماری مسکن آپارتمانی معاصر در این پژوهش کسب کرده‌اند. این مدل در نوع خود دارای عناصر فیزیکی و معنوی است و به عبارتی دارای عناصر ثابت و متغیر است. عناصر ثابت و ماندگار آن با فطرت انسان‌ها و رسیدن آن‌ها به کمال و خلیفه‌اللهی انسان مرتبط است و عناصر متغیر آن نیز با پیشرفت علم و دانش و تکنولوژی می‌تواند تغییر کند. بدون اینکه آسیبی به ارزش‌های دیگر وارد نماید. به‌کارگیری این مؤلفه‌های ارزشی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر، به معنی بازگشت به خویشتن خویش است. بازگشت به فرهنگ ایرانی اسلامی که موجب اعتلای معماری و کیفیت زندگی انسان بر اساس کتاب آسمانی قرآن است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

نتایج تطبیقی شش مقاله علمی پژوهشی بررسی شده در خصوص ویژگی‌های مسکن آپارتمانی مهر در شهرهای مختلف کشور، غالباً عوامل فیزیکی و مادی هستند که موجب نارضایتی ساکنین را فراهم نموده‌اند. در صورتی که پژوهش حاضر انجام شده بر اساس قرآن، مؤلفه‌های جامع‌ومانع را به دست آورده که عوامل مادی و معنوی را شامل می‌شود. آسیب‌شناسی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر بر اساس مؤلفه‌های مدل تحصیل شده از این پژوهش، زوایای پنهان فقدان و یا کم‌رنگ شدن شاخصه‌های دینی را در عمق ساختار معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران آشکار کرد، به طوری که در طول یک‌صد سال اخیر به تدریج شاخصه‌های ارزش‌های قرآنی در همه‌ی فضاهای معماری خانه و آپارتمان ضعیف و ناکارآمد گردید و معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران تهی از معنا و از معیارهای دینی خارج شد، به تبع آن در سبک زندگی انسان‌ها نیز تأثیر منفی نهاد. در این زمینه هر چه تکنولوژی در صنعت ساختمان پیشرفت می‌کند، چون تکنولوژی در خدمت فرهنگ غربی است، معماری مسکن آپارتمان‌های معاصر بیشتر از معیارهای دینی فاصله می‌گیرند. مؤلفه‌های تأثیرگذار انسانی قرآنی در معماری مسکن آپارتمانی معاصر حاصل از این پژوهش، یک مجموعه‌ی به هم پیوسته و درهم تنیده شده و ماندگار هستند که بکار بستن آن‌ها در معماری مسکن آپارتمانی می‌تواند نسبت به بومی‌سازی معماری آپارتمان‌های معاصر بارنگ و بوی قرآنی مؤثر باشد؛ بنابراین اهم مؤلفه‌های تحصیل شده تأثیرگذار در معماری مسکن آپارتمانی معاصر پس از ادغام و پایش ۳۳ مورد بود که در جدول شماره ۶ بخش تأثیرگذاری زیاد آن، نشان داد: ۱۲٪ مؤلفه‌ها در معماری مسکن آپارتمانی معاصر و ۸۸٪ در معماری مسکن سنتی تأثیرگذار بوده است؛ و اخص مؤلفه‌های ده‌گانه که به عنوان مؤلفه‌های نهایی (مدل) معرفی شدند با در صد اهمیت آن‌ها به عنوان یک مدل ارزشمند اسلامی، عبارت‌اند از: آسایش و امنیت ۹۸٪، محرمیت ۹۶٪، کرامت انسانی ۹۴٪، عبودیت و بندگی ۹۴٪، حریم خصوصی ۹۲٪، ایمنی، استحکام و استواری ۹۲٪، تواضع و فروتنی ۹۰٪، عوامل زیستی پایدار ۹۰٪، خلاقیت ۸۸٪، فعالیت پذیری ۸۲٪. کاربرد این پژوهش می‌تواند در برنامه‌ریزی وزارت راه و شهرسازی، وزارت کشور، شهرداری‌ها، سازمان نظام‌مهندسی کشور و بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، برای کنترل، نظارت و هدایت به عنوان الگویی برای معماری مسکن آپارتمانی معاصر تهران باشد. پیشنهاد می‌گردد پژوهشگران آینده همین تحقیق را با رویکرد کتاب‌های آسمانی دیگر در سایر نقاط جهان انجام و نتایج آن را با این پژوهش مقایسه کنند.

ملاحظات اخلاقی:

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت‌نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد؛ و تعهدنامه نیز تکمیل گردید.

حامی مالی: هزینه‌های مطالعه لازم توسط نویسندگان مقاله تأمین شد.

تعارض منافع: بنا بر اظهار نویسندگان، مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است؛ و فرم آن نیز تکمیل شد.

سپاسگزاری: مراتب قدردانی از جناب آقای دکتر شریفی و جناب آقای دکتر معینی و کلیه دست‌اندرکاران را دارم.

References

- 1- [Imam] Ja'far al-Sadiq A. (1980). Tawheed al Mufaddal. Translated by Mohammad Baqir Majlisi. Tehran: Faqih Publications. [In Persian].
- 2- Ardalan, N., & Bakhtiar, L. (2012). Sense of unity - The role of tradition in Iranian architecture. Tehran: Alam Memar Publication. [In Persian].
- 3- Asefi, M., & Imani, E. (2016). Redefining the ideal contemporary Iranian-Islamic housing design patterns with qualitative assessment of traditional houses. Islamic Architecture Research Quarterly, 11(4). URL: <http://jria.iust.ac.ir/article-1-486-fa.html>. [In Persian].
- 4- Ayazi, S. M. H. (2015). Valuable buildings in Tehran with commercial, residential, and public valuation. Dimond Publications. [In Persian].
- 5- Bahrapour, A. (2012). The Holy Qur'an, Tehran: Avaye Quran Publications. [In Persian].
- 6- Barati, N. (2003). Recognizing the concept of home in the Persian language and culture. Journal of Soil, 8. [In Persian].
- 7- Bemanian, M. R., & Zandi, M. (2017). Iranian housing and lifestyle. Tehran: avvaloakhar publications. [In Persian].
- 8- Burckhardt, T. (2017). Sacred Art. Translation: Jalal Sattari. Tehran: Soroush Publications.
- 9- Bushland, G. (1958). Boston Poets of space.

- 10- Culayni Mhw, S. E. (2005). *Kitab al-Kafi*. Qom: eslamiyeh Publications.
- 11- Daneshpour, A., Shahryari, S., & Panahi, F. (2022). Investigating factors affecting the association of the concept of identity in the architecture and urban planning of Shiraz. *Scientific Quarterly Journal of Urban Planning and Research*, 13(48), 1-16.
- 12- Dehkhoda. (1996). *Dehkhoda Dictionary*. Publications: University of Tehran
- 13- Dejhkam, J. (1994). *Government and Housing Problems*. The first seminar on the housing policy process, University of Tehran.
- 14- Diba, D. (1999). Inspiration and perception of the basic concepts of Iranian architecture. *Culture of Islamic Architecture and Urbanism Journal*, 1(1).
- 15- Guenon, R. (1999). *The Crisis of the Modern World*, Translation: Ziauddin Dehshiri. Tehran: Amir Kabir Publications.
- 16- Haeri, M. R. (2009). *House, culture, nature, the study of historical and contemporary houses*. Tehran: Road, Housing & Urban Development Research Center.
- 17- Hashemi, R. (1996). *House and Architect*. *Abadi journal*, 23 (10), 2-8.
- 18- Heidegger, M. (2007). *Being and Time*, First Edition. Ghoghnoos Books.
- 19- Javadi Amoli, A. (1987). *Thematic interpretation of the Qur'an*. Tehran: Raja Cultural Publishing Center.
- 20- Mohammadi Rey Shahri, M. (2005). *Mizan al-Hikmeh*. Darolhadith pub.
- 21- Moin, M. (1992) *Persian Dictionary*. Tehran: Amirkabir Publications.
- 22- Moztarzadeh, H., & Hojjati, V. (2011). Feature optimal housing and the pathology of its problems in Iran, National Iranian Housing Conference, Islamic Azad University, Shiraz Branch.
- 23- Naghizadeh, M. (2011). *The ideal city of Islam or the atmosphere of the good life*. Tehran: Shahr.
- 24- *Nahj ol-Balaghe*, translated by Mohammad Dashti (2000). First edition. Qom: Mashour Publications.
- 25- Noghrehkar, A. H. (2010). *Theoretical foundations of architecture*. Tehran: Payame Noor University Press.
- 26- Nurberg, S. (2016). *Christian Architecture: meaning and place*, Nowruz Borazjani. Tehran: Parham Naghsh pub.
- 27- Pirnia, M. K. (2007). *Stylistics of Iranian Architecture*. Tehran: Soroush Danesh pub.
- 28- Pour Mohammadi, M. (2000). *Housing planning*. Tehran: Samt organization. [In Persian].
- 29- Rezaei Gorgani, A.R. & Amir Fakhrian, M. (2022). Analysis of satisfaction with the residential environment and its impacts on urban depreciation (Case study: Samen district of Mashhad). *Scientific Quarterly Journal of Research and Urban Planning*, 12(47), 131-148. <https://doi.org/10.30495/jupm.2020.3958>. [In Persian].
- 30- Salaripour, A. A., Ghiathund Mohammad Khani, S., & Shaban Kala Chahi, S. (2022). Evaluation of the quality of life of residents of Mehr housing (case study: Rasht city). *Scientific-Research Quarterly of Urban Planning and Research*, 13 (48), 102-87. <https://doi.org/10.30495/jupm.2022.4269>. [In Persian].
- 31- Soroush Nia, R., Mofidi Shemirani, S.M., & Etisam, I. (2022). Examining the characteristics of contemporary multi-floor housing design in relation to local architectural patterns under hot and dry climates (Case study: Local housing in Kerman). *Scientific Quarterly Journal of Research and Urban Planning*, 12(47), 319-338.
- 32- *The Holy Quran*. Translated by Mehdi Elahi Ghomshei F. (1998). Qom: Al-Hadi Qom. [In Persian].
- 33- Valizadeh, B. (2001). *Performance evaluation of Housing in urban zones of East Azerbaijan*. Islamic Azad University, Tabriz Branch. [In Persian].
- 34- Zarghami, I., & Ashraf Sadat, S. (2016). *Features of Iranian and Islamic architecture in residential complexes*. Tehran: Tarbiat Modares University. [In Persian].